

Kroppens kulturhistorie

Af Lene Otto

Kulturhistorien bør også interessere sig for den menneskelige krop, hvis størrelse, form og bevægelser formes af den kultur, den fødes og lever i. Dette er hovedbudskabet i den korte artikel *Kan mennesker bygges om?*, som blev bragt i årbogen for Dansk kulturhistorisk Museumsforening *DANSKE MUSEER* i 1952. Artiklen rejser det stadigt aktuelle spørgsmål om, hvordan menneskekroppen – dens størrelse, vægt, gestik og holdning – formes af kulturen. Kulturhistorikeren og museumsmanden Peter Riismøller (1905-1973), som selv var opvokset under fattige kår på landet, havde et skarpt blik for, hvad ernæringen og ikke mindst arbejdet gør ved menneskekroppen. Han var fascineret af den slidte, men adrætte krop og brugte mange år på at studere og argumentere for, at kroppens bygning og brug også har kulturhistorisk værdi. Hans mangeårige kulturhistoriske undersøgelser af kropsbygningens historie blev samlet og udgivet i bogen *Sultegrænsen* i 1971.

Peter Riismøller, som efter historiestudier blev museumsdirektør ved Aalborg Historiske Museum, havde en særlig evne til i fortidsstoffet at finde netop det, der kan høstes erfaring af, hvilket redaktøren af *Skalk*, Harald Andersen (1917-2005) gjorde opmærksom på i en anmeldelse af bogen.¹ Mange af Riismøllers refleksioner over kroppens formbarhed udsprang af iagttagelser gjort i hans egen verden. I hans fattige barndomsmiljø havde han set, hvordan sult og dårlig ernæring hindrede kroppene i at komme til fuld udfoldelse, om disse forknytte kroppe brugte Riismøller begrebet *kummerform*, et begreb hentet fra biologien. Hunger var for tidligere generationer et kulturelt vilkår, der fik betydning for kroppenes vækst. Evner og kræfter forblev latente og udfoldede. Erfaringen han udledte af dette var, at man bærer sin kultur i kroppen, kultur er ikke bare ydre ting som beklædning, frisurer og udsmykning.

Jeg læste Peter Riismøllers bog det første år som etnologistuderende. Den gjorde stort indtryk på mig med sin indlevede og reflekterede analyse af, hvordan kultur kropsliggøres, og den var helt sikkert med til at grundlægge min vedvarende interesse for krop, sygdom og sundhed som kulturelle fænomener. Jeg har aldrig siden glemt ord som *kummerform* og *vårhunger*, ligesom jeg aldrig siden har læst noget, der giver

en bedre forståelse af den grundlæggende forskel mellem sult og det at være sulten. Jeg blev for altid præget af det grundsyn, at kulturhistorien ikke er en idéhistorie eller en civilisationshistorie, men i det lange perspektiv historien om den evige kamp for at nå over på den rigtige side af sultegrænsen. Kulturhistoriens fundament må være menneskers daglige gøremål, kampen for tilværelsen, deres mad, indbo, hygiejne og kropslige funktioner.

Det betyder dog ikke, at et kulturhistorisk perspektiv på kroppen kun handler om dens fysiske overlevelse og form. I samme periode som Riismøllers beskrivelser lærte mig, at de kulturelle vilkår former det, vi opfatter som naturgiven, fx kroppens størrelse og bevægelser, begyndte den internationale kulturforskning generelt at lave kulturkritiske undersøgelser af såkaldte naturlige fænomener. Der var en udbredt skepsis over for alt det, der af de fleste blev opfattet som naturligt og uforanderligt. Det der hidtil var blevet opfattet som naturligt eller som naturlige fænomener, det være sig køn sygdom, barndom, ungdom, følelser, drifter – og kroppen, blev nu set på med kulturelle briller.²

Et tilbagevendende kritikpunkt var fraværet af kroppen og menneskets kropsliggjorte væren i kultur og samfundsvidenskaberne. Kulturforskningen skulle derfor bidrage med forskning, der viste, at vores kroppe altid allerede er *kulturelle* kroppe, de befinder sig ikke *uden for* det kulturelle. Allerede inden fødslen er kroppen gennemtrængt af kulturelle betydninger. Heri lå også en kritik af den dominerende kartesianske opdeling af mennesket i krop og ånd, og den deraf følgende sondring mellem natur og kultur. Den traditionelle opfattelse var, at kroppen tilhørte naturvidenskaberne, mens sjælen eller ånden var humanvidenskabernes. Kroppen var ikke et kulturprodukt og derfor heller ikke en oplagt genstand for kulturforskere at beskæftige sig med. Filosofi, folkeliv og fortællinger var kulturforskernes primære område. Denne sandhed blev der dog pillet godt og grundigt ved i de sidste årtier af det 20. århundrede.

At være og at have en krop

Definitivt er mennesket en biologisk organisme, men vi oplever også os selv som et væsen, der ikke er identisk med kroppen, men som tværtimod har denne krop til vores rådighed. Det må således anses som en kendsgerning, at mennesket både er et væsen i naturen – fænomenernes verden og et aktivt medlem af et kulturelt fællesskab – ideernes verden. Kroppen er både et arbejdsredskab og genstand for arbejde, for vi realiserer os selv gennem arbejde med kroppen. Dette arbejde med kroppen er en kulturel praksis. Kulturforskningen omfatter begge tilgange til

kroppen, idet den kan anskues både som en kulturelt konstrueret idé eller diskurs og som en levende krop. De to tilgange benævnes henholdsvis konstruktivistisk og fænomenologisk. Traditionelt har der været tale om to meget forskellige kulturelle perspektiver på kroppen.

Riismøllers forskning kan siges at repræsentere den fænomenologiske tilgang, hvor interessen samler sig om, hvordan tilværelsens biologiske betingelser og samfundenes historiske demografi har påvirket menneskets fysiologiske udvikling. I hans kulturhistorie er kernen i kulturbegrebet det menneskelige arbejde og menneskelige aktiviteter i bred forstand. I modsætning hertil opfatter den konstruktivistiske tilgang kroppen som formet af viden, når kroppen gøres til genstand for videnskab og tænkning konstrueres kulturelle billeder eller repræsentationer, som påvirker vores forståelse af og omgang med vores egen krop. Forskellen i synet på kroppen som kultur hænger sammen med det bagvedliggende kulturbegreb. Hos Riismøller som hos hans samtidige er kultur menneskets stofskifte med naturen, menneskers fysiske arbejde med at udnytte og opdyrke naturen, mens nyere kulturforskere snarere vil betone, at kultur er viden, normer og værdier. Det medfører forskellige opfattelser af, om kroppen først og fremmest formes kulturelt af sproget eller af de fysiske vilkår. Om kroppen skal ses som et symbolsk system eller som en fysisk krop, den levede krop.

På sin vis bragte Riismøller mennesket som krop og fysisk eksistens ind i kulturhistorien flere årtier, inden det store boom startede i 1980'erne, men han gjorde det i overensstemmelse med det klassiske kulturbegreb, hvor kroppen undersøges som et naturligt, men forment materiale underlagt historiske og kulturelle processers prægning. Man kan sige, at der var tale om en kulturforståelse, hvor kultur og natur er modsætninger. Kroppen blev set som et råstof, der modelleres af kulturen, og denne formgivningsproces kunne og skulle kulturforskningen afdække. Det var i overensstemmelse hermed, at Peter Riismøller især var optaget af det hårde arbejde og ernæringens påvirkning af menneskekroppen.

Som modstykke hertil har nyere kulturforskning bidraget med undersøgelser af, hvordan kroppen gennem historien er blevet omformet i og med den er blevet gjort til genstand for videnskabelig viden. Desuden forsøges skellet mellem natur og kultur overskredet, idet det naturlige opfattes som kulturelt produceret i og med sproget. Denne forståelse af kultur er led i det, der er blevet kaldt *den sproglige vending*, som på kropsforskningens område hentede stor inspiration hos den franske kultur- og idéhistoriker Michel Foucault (1926-1984). I hans konstruktivistiske tilgang til kroppen er det ikke eksistenskampen, men den politiske og videnskabelige kamp om kroppen, der var i fokus. Michel Foucault

satte bølgen i gang med værket *Seksualitetens historie* i 1981. I denne og senere værker undersøges kroppen som en funktion af naturvidenskabernes fremkomst, eksempelvis biologi, fysiologi og kemi.

I det følgende vil jeg argumentere for, at både den klassiske og den nyere kulturforskning undersøger kulturens inkorporering i kroppen, samtidig med at jeg også vil forsøge at anskueliggøre forskellene mellem det konstruktivistiske og det, man kunne kalde et realistisk eller materialistisk syn på kroppen i kulturforskningen.³

Krop og politik

Den nyere kropsforskning fra 1980'erne var både inspireret af og forsøgte at overskride det syn på kroppen, som fx Peter Riismøller repræsenterede. De fleste kulturforskere i første del af forrige århundrede havde et materialistisk kulturbegreb. Uden at være marxister, kunne de fleste tilslutte sig Karl Marx' opfattelse af, at mennesket er bundet til og realiserer sig selv i verden gennem et utrætteligt og aktivt legemligt sanseligt engagement heri. Samtidig transformeres mennesket selv i denne proces. Michel Foucault og hans lærlinge supplerede dette materialistiske syn på kroppens kulturbundethed med en teori om, at de kropslige formningsprocesser også var underlagt magtforhold. Kroppen blev formet og forandret som led i en mere overordnet disciplineringsproces.

Det betød, at blikket rettedes mod videnskaberne om kroppen, der konstruerer den kulturelle krop eller kulturens kropsopfattelse. Befolkningen lærer bestemte teknikker til bevare og forbedre kroppens funktioner og udøve kontrol over deres basale impulser. I og med at befolkningens kroppe bliver genstand for politik, fx sundhedspolitik, giver den videnskabelige viden folk et sprog at tale om kroppen i, og nye kropslige fornemmelser bliver mulige. Mennesker former og omformer sig selv på utallige måder, men disse bestræbelser er ikke naturlige, de er tillærte. I vores kultur kommer kropsopfattelsen fra lægevidenskaben og forankres efterhånden dybt i befolkningens sundhedspraksis, det vil sige i de måder, folk regulerer og forbedrer sig selv og deres liv på. Den medicinske forståelse af krop, normalitet, sygdom og funktion, er systemer af viden, som gennem kulturhistorien har givet mulighed for nye former for forståelse og erfaringer af kroppen hos almindelige mennesker. I den forstand er medicinen ikke bare en neutral videnskab, men har i udpræget grad bidraget til at forme vore kulturelle forestillinger om normalt og unormalt, rigtigt og forkert, sundt og sygt.

Ikke mindst sundhedsvæsenet er på denne måde blevet et interessant felt for kulturforskere. Historisk set har sundhedspolitikens største opgave nemlig været overhovedet at få sundhed etableret som en

uomgængelig og attråværdig størrelse i hverdagslivet. For 200 år siden skulle befolkningen lære overhovedet at opleve kroppen som objekt og ikke bare at være i kroppen. Kroppen skulle så at sige tænkes adskilt fra personen, som en genstand, der kan gøres noget ved og med. For datidens mennesker var det en ny rationel logik, som ikke var i overensstemmelse med erfaringen. Sundhed og sygdom skulle ikke længere forstås som skæbnens bestemmelse eller Guds vilje. I stedet skulle befolkningen lære, at sundhed er noget, den enkelte kan opnå for sig selv – et produkt af bevidste praktikker, der involverer kroppen. For eksempel skulle folk lære ikke kun at spise af sult, men også for at undgå sygdomme.

I forhold til den fænomenologiske eller materialistiske tilgang til kroppen har de nyere studier således yderligere givet os indsigt i de måder, videnskab og politik har reguleret og modelleret kroppen. Ikke bare det fysiske arbejde, men også sundhedspolitiske initiativer, der som mål har haft at påvirke befolkningens vaner og rutiner, har medført kropslige forandringer.

Krop og arbejde

»Å, om man dog kunne have filmet den bevægelse, aldrig er sliderens værk og ve afbildet mere instruktivt«, skriver Riismøller, som havde betragtet to firsårige husmænd indtage deres naturlige hvilestilling med knæene i jorden, hvilende på træskohælene. En stilling han, efter selv at have afprøvet den, måtte konstatere ikke var mulig eller naturlig for ham. Han var fængslet af den levede krop hos de mennesker, for hvem livet altid har bestået af arbejde. Deres krop blev formet af det daglige fysiske slid, for arbejde var en tilstand, ikke noget man begyndte og afsluttede. Kroppen tog form af arbejdsredskaberne eller manglen på samme og stole og senge blev fremstillet, så de passede til disse kroppe. Derfor passer datidens langbænke og alkover slet ikke til moderne kroppe. »Maskinerne har nu taget det meste af det hårde slid og menneskene får nu lov til at vokse efter egne love, ikke efter fagets krav.« Ligesom andre kulturfænomener er kroppen under evig forandring. Den af fysisk arbejde formede krop er allerede ved at forsvinde på Riismøllers tid, ræsonnerer han. Det er derfor han opfordrer kulturhistorikerne til opmærksomhed på kroppens kulturhistoriske værdi. Studier over fortidige arbejdsstillinger og hvilestillinger må gøres nu og kan kun udføres med hjælp af folk, der er 60 år eller derover, skriver han. »De yngre har haft for gode redskaber og for kort arbejdstid til at være bygget om efter arbejdets krav, så fagligt bestemte deformiteter bliver nu sjældnere for hvert år.«

Riismøller havde ikke bare et materialistisk, men også et nærmest

evolutionistisk kultursyn. Heri adskilte han sig ikke nævneværdigt fra sin samtidige. Det ligger som en rød tråd i hans arbejde, at han mener, at udviklingen vil løse sultproblemerne og lette arbejdsbyrderne, hvorefter alle kroppe vil få mulighed for at udvikle sig optimalt. Som han ser det, går udviklingen således kun én vej, mod det bedre, for det var det, hans egne iagttagelser havde lært ham. Han afslutter sit korte essay om kropsformernes kulturbundethed således: »I lande med en nogenlunde forsvarlig fordeling af livsgoderne er menneskenes kropsformat og sundhedstilstand ændret gennemgribende i de sidste tre slægtled. Hvad har vi ikke at vente, hvis denne ombygningsproces engang når ud til alle dem, der endnu frister en underernæret og krumbøjet almues kår?«

I årtierne før Riismøller publicerede sine studier af kroppens historiske forandring, havde en anden kulturforsker, den franske antropolog Marcel Mauss (1872-1950) skrevet en afhandling om kropsteknikkernes kulturbundenhed. Snarere end kulturel forandring var han interesseret i kulturel forskellighed. I sit berømte essay »Kropslige teknikker« (1935) fastslår han, at kroppen ikke kan reduceres til anatomi, men på en og samme tid også må forstås som en kulturel størrelse. Ud fra en tese om at kropslige aktiviteter som for eksempel at gå, at marchere eller at sidde er formet kulturelt, viste han, at bevægelser, selvom de har et organisk grundlag, har en specifik udformning i forskellige kulturer. Forskellene i for eksempel gang betyder, at kroppens bevægelser ikke blot er naturlige, men derimod er tillærte. Mennesker går forskelligt, fordi vi anvender forskellige kropsteknikker, det vil sige forskellige kulturelt tillærte bevægelser. Det var nyt at se kropslige aktiviteter, som har en basal fysiologisk funktion, som medieret af kulturen. Hvorvidt dette blev debatteret blandt danske kulturforskere vides ikke, men tanken om, at en grønlandsk fanger, en australsk aboriginal og en dansk husmand bruger kroppen på helt forskellig vis, var i hvert fald ikke fjern for Peter Riismøller.

Bygge eller konstruere kroppe

Riismøller spørger i titlen på sit essay om mennesker kan bygges om. I det hele taget bruger han ofte metaforen *at bygge* om den kulturhistoriske proces, hvorigennem kroppen formes. Som han ser det, sker denne fysiologiske ombygning som en fremadskridende historisk forandring af kropsbygningen, hvis årsager blandt andet skal findes »indenfor kulturhistoriens iagttagelige felter som f.eks. arbejdstidens og redskabernes ændringer, dagliglivets vaner og – hvad angår dragter og møbler – modens svingninger og traditionens sejhed, som gensidigt modvirker hinanden ...«. Han har således et skarpt blik for relationen mellem menneske og materiel kultur.

I dag støder man sjældent på verbet *at bygge* som metafor for processuel forandring. I stedet bruges, næsten til bevidstløshed, synonymet at konstruere.⁴ Spørgsmålet er, om der egentlig er tale om nogen større indholdsmæssig forskel i de to verber? Inden for kulturforskningen er der bred enighed om, at kulturen former kroppen, ikke bare i den fysiske slidsomme forstand som hos Riismøller, men i en langt bredere betydning, hvor det ikke bare er skelet, gester og stillinger, men også kroppens sanseapparat, der er formet af kulturen. Når man i nyere kulturforskning taler om den konstruerede krop, eller i den såkaldte nye kulturhistorie om den historiserede krop, handler det både om den fysiske krop, om den måde kroppen tillægges betydning og erfares. Kroppen er en gennemgribende, kulturel konstruktion.

Arven fra den materialistiske kulturforskning i første halvdel af det 20. århundrede er erkendelsen af, at der er forskellige kulturelle måder at bruge kroppen på, som har effekter på vores fysiologi, samt at kroppens tillærte færdigheder varierer i tid og mellem samfund og sociale grupper. I den kulturforskning, der fulgte efter fra slutningen af 1970'erne og frem, kom det politiske og diskursive perspektiv på kroppen til at dominere. Til gengæld blev kroppens karakter af materiel entitet i fænomenologisk forstand underbetonet.

En kødelig, konstruktivistisk kulturforskning

Som beskrevet ovenfor har man ofte søgt at holde de to tilgange adskilt: kroppen blev enten anskuet metaforisk eller fysiologisk. Når det symbolske betones, må forskeren ty til tekster om kroppen for at lære, hvordan kroppen er blevet gjort til genstand for viden, hvorimod betoningen af kroppens fysikalitet kræver andre tilgange. Som reaktion mod den såkaldte sproglige vending i kulturvidenskabernes, ses i øjeblikket en interesse for det taktile og materielle, herunder kroppen. Der tales blandt andet om en *materiel vending*, som er en drejning væk fra det noget ensidige fokus på de symbolske, sproglige og immaterielle aspekter af kulturen og nye forsøg på at forene disse perspektiver. Verdens fysiske udformning, materielle sanselighed, anvendelse og påvirkning af menneskers eksistens anskues som lige så vigtigt at forstå, som dens evne til at være symboler og bærere af budskaber og betydning. På mange måder er der en efterspørgsel efter det materialistiske kulturbegreb, som Riismøller repræsenterede.

Det er min overbevisning, at de fleste kulturforskere i dag tilstræber en form for balance i synet på kroppen, således at det fysiske og det symbolske ikke ses som to sider af virkeligheden. Der eksperimenteres med nye måder at erkende sammensatheden og gensidigheden på og

forstå, at kroppene på én gang både er fysiske og metaforiske. Det biologisk-fysiske og betydningsmæssige behøver ikke at ses som adskilte dele af virkeligheden. Det erkendes, at biologi og kultur er sammenvævet, således at kroppen på én gang er kulturelt produceret og personligt erfaret. Den levede erfaring af kroppen er afhængig af kulturel viden, metaforer og videnskabelige forståelser. Alle kropslige bevægelser, det sprog man formulerer sig i om egne kropsfornemmelser, de fysiske fornemmelser, man registrerer som behagelige eller det modsatte, er alle sammen afhængige af de kulturelt konstruerede billeder af kroppen, som produceres i kulturen. Kulturen har således en form for magt over os.

Gennem kulturhistorien har den videnskabelige medicinske viden formet os som mennesker, ved at vi har taget nye videnskabeligt begrundede rutiner og kropslige teknikker til os. Helt konkret handler det om så basale ting som at vaske hænder, børste tænder, beskytte og bruge kroppen, tage hygiejniske forholdsregler, omgås fødevarer varsomt etc. Disse tillærte teknikker kommer efterhånden til at opleves som en del af os, som noget vi naturligt gør for vores egen sundheds skyld. Dermed kan de enkelte dimensioner af kroppen ikke adskilles fra hinanden som enten kultur eller natur. Kroppen er vævet sammen af kulturelle diskurser, praksisser og biologiske processer. Både det fysiske arbejde og idealforestillinger om kroppens udseende er med til at konstruere kroppen. Kort sagt, i vores kulturelle liv er kroppene både fysiske og metaforiske.

Derfor er kroppens kulturhistorie et oplagt tværfagligt felt, med mindre man som Peter Riismøller mener, at kulturhistorien i sig omfatter de fleste andre fagdiscipliner. Hans manglende beskedenhed på kulturhistoriens vegne er ligefrem opløftende, når han i bogen *Sultegrænsen* skriver, at kroppen er et emne *»hvor så mange fagområder mødes, at kun kulturhistorikeren kan overskue hele feltet.«*

Noter

1 Harald Andersen i SKALK 1972. 2 På dansk kan nævnes bøger som Ove Korsgaard: *Kampen om kroppen* 1982 og *Krop og kultur* 1986, Niels Kayser Nielsen: *Krop og kultur* 1997, Bryan S. Turner: *Kroppen i samfundet: Teorier om krop og kultur* 1992. 3 Med et materialistisk kulturbegreb henviser jeg til den klassiske opfattelse af kultur som en praksis, der gør brug af, former og forandrer den materielle verden – naturen – med et bestemt formål for øje. 4 Konstruere er den brede betegnelse, som har domineret i flere årtier, og som beskriver kultur som en praksis; der skal menneskelig aktivitet til at forme, vedligeholde og forandre kultur. I de senere år er der kommet andre verber til, fx at kultur *gøres* eller *performes*.

Litteratur

- Foucault, Michel 1978: *Seksualitetens historie*. Bind 1: *Viljen til viden*. København: Rhodos.
- Korsgård, Ove 1982: *Kampen om kroppen*. Odense Universitetsforlag.
- Korsgård, Ove 1986: *Krop og kultur*. Odense Universitetsforlag.
- Mauss, Marcel 2006 (1935): *Techniques of the Body*. I: M. Mauss: *Techniques, Technology and Civilisation* (ed. N. Schlangier). Durkheim Press/Berghahn Books.
- Nielsen, Niels Kayser 1997: *Krop og kulturanalyser: den levede og den konstruerede krop*. Odense Universitetsforlag.
- Otto, Lene 1998: *Rask eller lykkelig. Sundhed som diskurs i Danmark i dette århundrede*. København: Komiteen for sundhedsoplysning.
- Otto, Lene 2000: *Etnologi og humanistisk sundhedsforskning*. pp. 146-151. B. Rogan (red.): *Norden og Europa*. Oslo
- Riismøller, Peter 1985 (1971): *Sultegrænsen*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Turner, Bryan S. 1992 (1984): *Kroppen i samfundet: Teorier om krop og kultur*. Hans Reitzels Forlag.

Summary

The cultural history of the body

With a point of departure in the question raised by Peter Riismøller (1905-1973), whether human beings can be physically re-shaped, various approaches to the understanding of the cultural body are developed: on the one hand the materialist or phenomenological view of the body, where the focus is on the living body and where its size, weight, gestures and postures are seen as shaped by the cultural conditions; and on the other the constructivist view, where the body is viewed as formed by knowledge and discourses. Traditionally these have been two very different cultural perspectives on the body. Riismøller's research can be said to represent the phenomenological approach where interest is focused on how the biological conditions of existence and the historical demographics of societies have influenced the physiological development of mankind. The latter approach was in accordance with the classic concept of culture, where the body is investigated as a natural but malleable material subject to the influence of historical and cultural processes. Moreover, this was an understanding of culture where culture and nature were opposites. The body was seen as raw material that is modelled by culture, and this moulding process could and should be exposed by cultural research. It was in accordance with this that Peter Riismøller was especially interested in the effect of hard work and nutrition on the human body.

By contrast the constructivist approach sees the body as shaped by knowledge. When the body is made the object of science and thinking, cultural images or representations are constructed which affect our understanding of and relations with our own body. Throughout history the body has thus been transformed inasmuch as it has been made the object of scientific knowledge. This understanding of culture is an element in what has been called the linguistic turn, which in the area of body research drew much inspiration from the French historian of culture and ideas Michel Fou-

cault (1926-1984). In his constructivist approach to the body it is not the struggle for existence but the political and scientific power over the body that is in focus. Michel Foucault launched this wave with the work *The History of Sexuality* in 1981. In this and later works the body is investigated as a function of the emergence of the natural sciences, for example biology, physiology and chemistry.

The difference in the view of the body as culture is related to the underlying concept of culture. In Riismøller and his contemporaries, culture is mankind's shared metabolism with nature, man's physical work with the exploitation and cultivation of nature, while more recent cultural researchers would stress rather that culture is knowledge, norms and values.

Recent cultural research aims at a kind of balance in the view of the body, such that the physical and the symbolic are not seen as two different aspects of reality. It experiments with new ways of recognizing complexity and reciprocity and understanding that the body is at once physical and metaphorical. The biological-physical and the meaningful need not be seen as separate parts of reality. Biology and culture are interwoven, such that the body is both culturally produced and personally experienced. That is why the cultural history of the body has become a particularly cross-disciplinary field.

According to Peter Riismøller, though, cultural history encompasses most other disciplines within it, for the body is a subject *»where so many specialized disciplines meet that only the cultural historian has an overview of the whole field.«*

Mystikmesse i KB-Hallen

Den religiøse verden er ikke længere tabubelagt, og folk strømmer til mystikmesser og alternativ behandling. Med et par hundrede stande og et halvt hundrede arrangementer er Mystikkens Univers i KB-Hallen i København landet største.